

The Havdala Candle

I. Connection to the Parsha

1. בראשית פרק לד

(טו) אַף בְּזֹאת נִאֲוֹת לְכֶם אִם תִּהְיוּ כְּמִנּוּ לְהַמְלִל לְכֶם כָּל יָזְכָּר:

2. תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת ברכות פרק ח הלכה ו

אין מברכין על הנר עד שיאותרו לאורו רב אמר יאותו ושמאל אמר יעותו. מאן דאמר יאותו [בראשית לד טו] אך בזאת נאותה לכם. מאן דאמר יעותו [ישעי' נ ד] לדעת לעות את יעף דבר.

II. The Source for the Bracha

3. תלמוד בבלי מסכת פסחים דף נג עמוד ב – נד עמוד א

אמר רב יהודה אמר שמאל אין מברכין על האור אלא במוצאי שבת הואיל ותחלת ברייתו הוא... ואור דידן במחשבה עלה ליכראות בערב שבת ולא נברא עד מוצאי שבת דתניא רבי יוסי אומר שני דברים עלו במחשבה ליכראות בערב שבת ולא נבראו עד מוצאי שבת ובמוצאי שבת נתן הקדוש ברוך הוא דיעה באדם הראשון מעין דוגמא של מעלה והביא שני אבנים וטחנן זו בזו ויצא מהן אור והביא שתי בהמות והרכיב זו בזו ויצא מהן פרד

4. שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן רצח סעיף א

מברך על הנר: בורא מאורי האש, אם יש לו וא"צ לחזור אחריו.

5. משנה ברורה על שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן רצח סעיף א

מברך על הנר וכו' - משום דתחלת ברייתו הוא במו"ש כדאמרינן בפסחים דף נ"ד במו"ש נתן הקדוש ברוך הוא דעה באדה"ר וטחן ב' אבנים זו בזו ויצא מהן אור והא דמברכין במוצאי יוה"כ אף כשאינו חל במו"ש מפני שהוא כעין הברלה שכל היום היה אסור להשתמש בזה האור אף לאוכל נפש ולא כמו בשאר יום טוב ועכשיו מותר ולכך דעת הי"א דצריך לחזור אחריו כמו להבדלה:

III. The Type of Bracha

6. חידושי הרמב"ן מסכת ברכות דף נא עמוד ב

נ"ל דברכת האור אינה ברכת הנהנין, דא"כ כל שעטא ושעטא מחייב בה, שלא תקנו ברכה בהנאות שאינן נכנסות לגוף, כגון רחיצת מים קרים וחמין, וכגון נשבה הרוח ונהנה, וכ"ש באור שאינו נוגע בגוף כלל, לא אמרו אלא בדברים הנכנסין לגוף והגוף נהנה מהן כגון אכילה ושתייה, וריח נמי דבר הנכנס לגוף וסועד הוא וכאכילה ושתייה דמי... ובדין הוא שיברך בכל לילה, אלא כיון שתשמיש של אש ואורו צריכין לו ומשתמשין בו בין ביום ובין בלילה תדיר, לא ראו לברך עליו בכל לילה... ובמוצאי שבת ובמוצאי [יום] כפורים כיון שהשבת אסרה עלינו תשמישו ואורו (כל) [של] נר, שאין אנו משתמשין בו ממש, אף על פי שמשתמשין בנר הדלוק מערב שבת מ"מ כבר נפסקה ממנו עיקר הנאות ותשמישו של אור, וכשחזרנו להנאת אורו במוצאי שבת ברכנו עליו דהוה ליה כנכנס ויוצא לחנותו של בשם שמברך על כל פעם ופעם. וזהו שאמרו (נ"ג ב') אין מחזרין על האור כדרך שמחזרין על המצות, אלא כשם שאין מחזרין על ברכת השבת לראות הים הגדול וההרים כדי לברך עליהן כך אין אנו מחזרין על האור.

7. רא"ש מסכת ברכות פרק ח סימן ג

אמר רב יהודה אמר רב אין מחזרין על האור כדרך שמחזרין על כל המצות לפי שברכה זו אינה אלא לזכר בעלמא שנברא האור במו"ש דאי משום הנאת האור מברך היה צריך לברך בכל פעם ופעם כשנהנין מן האור

8. ספר המכתם מסכת ברכות דף נג עמוד ב (R. Dovid b. Levi of Narbonne, 13th Century)

לבשמים. וכן כתב הראב"ד ז"ל⁸⁹. ויש שואלין למה מברכין בשאר ימות השבוע על הבשמים בכל פעם ופעם שנהנין מהם, ועל האור אין מברכין אלא במוצאי שבת בלבד, דודאי זו וזו ברכת הנאה הן⁹⁰. ויש לומר דברכת הבשמים יש לה הפסק כשפסק הריח וכל פעם ופעם הנאה מיוחדת היא, וצריך ברכה. אבל הנאת האור אין לה הפסק, דכל הימים צריך לאור, או לבשל⁹¹ או לחמם או להאיר,

המכתם > מהדורת אהבת שלום - ברכות / דוד בן לוי מנארבונה / עמוד 162
הודפס מאתר אוצר החכמה

לכן נהגו להסתכל בצפרנים⁹⁴. והשתא דאתינן להכי יש לתמוה על מי שלא (נהנה) מן אור במוצאי שבת ולא בך עליו, למה לא יברך עליו כשיצטרך לו וינהנה ממנו⁹⁵. וקרוב הדבר לומר שודאי יברך עליו, וכשאמרו חכמים דמוצאי שבת ואילך כשיבריל מבדיל ברכת הברלה בלבד, אבל לא על האור, יש לומר דהתם ודאי איירי שברך על האור במוצאי שבת בלא כוס⁹⁶, וכן הוא חובתו כשישתמש בו מיד, כמו שכתבנו על ליל ט' באב כשחל במוצאי שבת שמברך על האור כשרוצה לקרות איכה. וכן היו מרבתי יש שהיה מפורן, כלומר כל

המכתם > מהדורת אהבת שלום - ברכות / דוד בן לוי מנארבונה / עמוד 163
הודפס מאתר אוצר החכמה

9. ספר כלבו סימן מא
פורים שחל להיות במוצאי שבת שקורין המגלה לאור הנר מברך בורא מאורי האש קודם, ויש חולקין ואומרים שאינו צריך לברך עליו לפי שכבר נפטר ביוצר המאורות, אמנם טעמא דמסתבר הוא שלא יהנה ממנו בלא ברכה
10. שולחן ערוך אורח חיים הלכות מגילה ופורים סימן תרצג סעיף א
אחר קריאת המגילה בערבית, אומר: ואתה קדוש, ואם חל במוצאי שבת אומר: ויהי נועם, קודם ואתה קדוש.
הגה: ואומרים: ויתן לך, וקורים המגילה ואח"כ מבדילין (מנהגים).

IV. Hana'ah from the Candle

11. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף נג עמוד ב
ואין מברכין על הנר עד שיאיתו אמר רב יהודה אמר רב לא יאותו יאותו ממש אלא כל שאילו עומד בקרוב ומשתמש לאורה ואפילו ברחוק מקום וכן אמר רב אשי ברחוק מקום שנינו...ורבא אמר יאותו ממש וכמה אמר עולא כדי שיכיר בין איסר לפונדיון
12. שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן רצח סעיף ד
אין מברכין על הנר עד שיאיתו לאורו, דהיינו שיהיה סמוך לו בכדי שיוכל להכיר בין מטבע מדינה זו למטבע מדינה אחרת.
13. משנה ברורה סימן רצח ס"ק יג
(יג) שיוכל להכיר - וע"כ אם הוא יוצא בברכת הבדלה מאחרים ורוצה לצאת גם בברכת במ"ה יקרב עצמו אצל האש כשיעור זה כדי שיהיה יוכל לצאת גם בברכת בורא מאורי האש ועיין מש"כ לעיל בסוף סימן רצ"ז:
14. רבבות אפרים חלק ב סימן קטו סעיף לב
לכאורה איזה הנאה יש מהדלקת הנר הא יש אור
חשמל בבית. ואולי משוכי יותר טוב לכבות החשמל או ויהנה. וכן ראיתי שכתב במועדים חמנים ח"ו סימן צ' דכתב האיך מועיל כיון שלא הודלק לאור לאף אחד אלא למצוה. ומנהג ותיקין לכבות האור שהחדר חשוך, ובאור הבדלה מאיר ואו לברך.
15. משנה ברורה על שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן רצו
(לא) ומברך על ההדס - ומניחו ורואה בצפרניים ומברך בורא מאורי האש ואח"כ מחזיר היין לימינו וגומר ההבדלה:
16. שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ה סימן ט
ט. אם יש להסתכל בצפרניים קודם ברכת בורא מאורי האש, משום דהוויא ברכת השבת העיקר בברכת מאורי האש כמנהג העולם, לברך תחלה ואח"כ להסתכל בצפרניים. ומפורש כן בסידור הריעב"ץ ובסידור הגר"א. והטעם דאפילו שאינו ברכת הנהנין, כיוון דעכ"פ תנן בברכות דף נ"א ע"ב אין מברכין על הנר עד שיאיתו לאורו, ופרש"י שיהיו נהנים ממנו, הוא ככרחה גם על ההנאה, שצריך שתהא הכרחה לפני ההנאה. משום דהלכה כרבא דאמר בדף נ"ג ע"ב יאותו ממש, וכעולא וחזקיה שצריך הנאה גדולה, עיין בדה"ח אות כ', ולא שהוא מידה על גודל האור ושיעור הקורבה להאור. ותמוה מאד מה שהמ"ב בסימן רצ"ו ס"ק ל"א, כתב ורואה הצפרניים ומברך בורא מאורי האש, דלא כהגר"א ודלא כהריעב"ץ...עכ"פ המנהג שלנו לברך תחילה ואח"כ להסתכל בצפרניים, הוא כפי הדין.
17. שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן רצח סעיף ג
נוהגים להסתכל בכפות הידים ובצפרנים.
הגה: ויש לראות בצפרני יד ימין ולאחוז הכוס ביד שמאל, ויש לכפוף האצבעות לתוך היד שאז רואה הצפרנים עם הכפות בבת אחת ולא יראה פני האצבעות שבפנים (זוהר פ' בראשית ובפ' ויקהל).
18. משנה ברורה על שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן רצח סעיף ג
(ט) נוהגים להסתכל וכו' - הטעם דהא בעינן שיוכל להכיר לאורו בין מטבע למטבע וכדלקמיה ולכך נוהגים להסתכל בצפרנים לראות אם יוכל ליהנות לאורו ולהכיר בין מטבע למטבע כמו שמכיר בין צפורן לבשר ועוד שהצפרנים הן סימן ברכה שהן פרות ורבות לעולם וגם מסתכלים בכפות ידים שיש בשרטוטי היד סימן להתברך בו:
(י) לכפוף האצבעות - היינו הד' אצבעות על גב האגודל:
(יא) שאז רואה וכו' - ויש נוהגין לפשוט אח"כ הד' אצבעות ולראות מאחריהם על הצפרנים [מ"א בשם ס' הכונות]: